

Euroopa teine elukvaliteedi uuring

Elutingimused, sotsiaalne tõrjutus ja vaimne heaolu

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Kahel viimasel kümnendil on toimunud suur muutus Euroopa arutelus sotsiaalsete edusammude ja nende mõõtmise üle. Sotsiaalset haavatavust ja ebasoodsat olukorda käsitlevas Euroopa Liidu poliitika arutelus on vaesuse mõiste üha rohkem asendunud sotsiaalse tõrjutuse mõistega. Halb juurdepääs tööturule ja ebasoodsad elutingimused mõjutavad nii ühiskonnaelus osalemist kui ka sotsiaalseid kontakte, mis omakorda mõjutavad Euroopa kodanike elukvaliteeti ja arusaama sotsiaalsest tõrjutusest. Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fondi (Eurofound) 2007. aasta Euroopa teine elukvaliteedi uuring (EQLS) annab ülevaate Euroopa Liidu 27 liikmesriigi, Norra ja kandidaatriikide Horvaatia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi ja Türgi mitmekesisest sotsiaalsest tegelikkusest.

Aruanne käsitleb elutingimuste, sotsiaalse tõrjutuse ja vaimse heaolu vahelisi seoseid. Aruanne uurib EQLSi tulemuste põhjal tegureid, mis mõjutavad kogetud sotsiaalsest tõrjutust ja selle mõju vaimsele heaolule. Need tegurid on muu hulgas juurdepääs turule, sissetulek ja elukvaliteet ning sotsiaaltoetuse kättesaadavus.

Poliitikataust

Euroopa Liidu laienemisega 27 liikmesriigini lisandus mitu riiki, kus elatustase on märkimisväärselt madalam kui varasemas 15 liikmesriigis. Paljudes 12 uuest liikmesriigist ja kolmest kandidaatriigist on suurem tööpuudus, levinud vaesus ja nõrk sotsiaalhoolekande infrastruktuur. See olukord rõhutab, kui tähtis on sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse valdkonnas välja töötada Euroopa Liidu poliitika.

Poliitikakujundajate ülesanne on edendada positiivseid muutusi, et vähendada neid suuri erinevusi elatustasemes, mis võivad kahjustada Euroopa Liidu ühtekuuluvust, eriti kui võrdlusrühmad asuvad teistes, jõukamates liikmesriikides. Kaasavama Euroopa kujundamine on

seetõttu hädavajalik, et saavutada Euroopa Liidu säästva majanduskasvu, rohkemate ja paremate töökohtade ning suurema sotsiaalse ühtekuuluvuse eesmärgid.

Põhitulemused

Sotsiaalse tõrjutuse üldine olukord

Enamik Euroopa kodanikke tunneb end sotsiaalselt integreerituna ning 86% vastajaist sai sotsiaalse integreerituse näitajates positiivse tulemuse. Seevastu 14% vastajaid näitab teatud märke sotsiaalsest tõrjutusest ja 2% väidab end olevat tugevalt tõrjutud. Kaasatuse tase on kõrgem Euroopa Liidu 15 liikmesriigis ning madalam kolmes kandidaatriigis ja 12 uues liikmesriigis. Kõige tõrjutumana tunnevad end Bulgaaria, Horvaatia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi ja Rumeenia kodanikud, Norra, Rootsi ja Taani kodanikud on aga keskmiselt kõige vähem sotsiaalselt tõrjutud.

Makrokeskkonna mõju

Kogetud sotsiaalse tõrjutuse keskmine tase on tugevas seoses riigi sisemajanduse koguproduktiga (SKP). Seos ei ole aga ühene. Mõnes riigis, eriti Skandinaavia riikides, on sotsiaalse tõrjutuse tase keskmisest madalam kui mujal, näiteks Austrias, Belgias ja Prantsusmaal, kuid SKP elaniku kohta on samal tasemel. Samamoodi on mõnes vähem jõukas Euroopa Liidu liikmesriigis, näiteks Maltal, Portugalis ja Sloveenias sotsiaalse integratsiooni tase kõrge vaatamata madalale SKP-le. Ka tööpuudus ja sissetulekupõhine vaesus on seotud sotsiaalse tõrjutusega, kuigi mõnel riigil on õnnestunud sotsiaalset integratsiooni paremini säilitada ka suurema tööpuuduse korral.

Tõrjutuse mikrotasandi näitajad

Suurem ainepuudus ja majanduslik stress viitavad sellele, et inimene on sotsiaalselt tõrjutud. Kolmes kandidaatriigis ja 12 uues liikmesriigis tingib suurem ainepuudus suurema sotsiaalse

tõrjutuse võrreldes Euroopa Liidu 15 liikmesriigiga. Euroopa Liidu 15 liikmesriigi kodanikud kogevad aga samal ajal ainelise puuduse tasemel väiksemat sotsiaalset tõrjutust.

Kõigis riikides kogevad töötud suuremat tõrjutust kui kõik muud tööhõivestaatused rühmad. Töötus põhjustab kõigis riikides ühesugust tõrjutust, kuigi tegelikud elutingimused võivad oluliselt erineda. Kõrgema ametiseisundiga inimeste ja vaimse töö tegijate tõrjutuse tase on üldiselt väiksem.

Sotsiaaltoetuse roll

Euroopa kodanike hinnang oma võimele rahalist toetust saada erineb riikides tugevalt. Ehkki peaaegu 85% vastajaid väidab, et nad võiksid hädaolukorras rahalist toetust saada, on sel moel vastanute osatähtsus kolmes kandidaatriigis ja 12 uues liikmesriigis väiksem kui Euroopa Liidu 15 liikmesriigis. Ka perekonna roll rahalise toetuse andmisel on riikides erinev – kolmes kandidaatriigis ja 12 uues liikmesriigis peab perekonda peamiseks toetuse allikaks vähem kui 60%, Euroopa Liidu 15 liikmesriigis 70% vastajaid. Moraalse toetuse kättesaadavuses on riikide ja riigirühmade vahel vähem erinevusi. Peamiselt saadakse moraalset toetust perekonnalt, mida peab esmaseks moraalse toetuse allikaks ligikaudu kaks kolmandikku Euroopa kodanikke kõigis riigirühmades. Üldiselt peavad sama ainelise puuduse taseme juures end vähem sotsiaalselt tõrjutuks inimesed, kellel on juurdepääs rahalisele või moraalsele toetusele.

Vaimne heaolu

Suurem jõukus SKP alusel seostub kõigis riikides suurema vaimse heaoluga. See võib olla üks põhjus, miks kolme kandidaatriigi ja 12 uue liikmesriigi kodanikud peavad oma vaimset heaolu keskmiselt tunduvalt vähesemaks kui Euroopa Liidu 15 liikmesriigi kodanikud. Siiski peavad Euroopa Liidu 15 liikmesriigi vastajad oma vaimset heaolu kõikidel ainelise puuduse tasemetel suuremaks kui kolme kandidaatriigi ja 12 uue liikmesriigi vastajad.

Sotsiaalse tõrjutuse osa vaimses tervises on riigirühmades väga erinev. Kolmes kandidaatriigis põhjustab sotsiaalne tõrjutus vähesemat vaimset heaolu vaid piiratud määral, 12 uues liikmesriigis on tõrjutuse mõju viis korda suurem ja Euroopa Liidu 15 liikmesriigis seitse korda suurem. Ilmneb, et ainelise puuduse otsene mõju vaimsele heaolule on kõigis riikides oluliselt tähtsam kui sotsiaalse tõrjutuse kaudne mõju. Kaudne mõju on aga kolmes kandidaatriigis suhteliselt väiksem kui 12 uues liikmesriigis või Euroopa Liidu 15 liikmesriigis.

Poliitilised järeldused

- Võimaluse korral tuleks sotsiaalse tõrjutuse ametlikke näitajaid täiendada sotsiaalse tõrjutuse subjektiivse kogemuse meetmetega, et välja selgitada, mis laadi halvemus mõjutab Euroopa kodanike elukvaliteeti ja mis tingimustel see muutub.
- Hariduse ja oskuste taseme parandamine, samuti dünaamilise ja mitmekesise tööturu kujundamine kolmes kandidaatriigis ning 12 uues liikmesriigis looks aluse praeguste ja tulevaste liikmesriikide elutingimuste ebavõrdsuse vähendamiseks.
- Selleks et tagada töövõimeliste juurdepääs tööturule ning kindel baaselatustase neile, kes ei saa töötada, tuleb sidusal ja vastastikku kasulik viisil edasi arendada meetmeid, näiteks aktiivseid tööturuprogramme ja sisetulekute ülekande kavasid.
- Sotsiaaltoetus mängib tähtsat rolli kõikide inimeste integratsiooni ja vaimse heaolu parandamises ning halbade elutingimustega inimeste vaimse heaolu edendamises. Sotsiaaltoetuse tasemete tõstmiseks või säilitamiseks sekkumismetmete kaalumise peaks olema Euroopa Liidu ja liikmesriikide poliitiline prioriteet.
- Vaimse tervise poliitikas tuleb meetmete kujundamisel arvesse võtta vaesemate elutingimustega seonduva psühholoogilise stressi laiemaid allikaid, mis võivad suurendada vastuvõtlikkust tõsisematele vaimse tervise probleemidele, mille hilisemad tagajärjed ja ravi on kulukamad.
- Riigid peaksid püüdma õppida headest tavadest, arvestades et mõned riigid, nimelt Skandinaavia riigid, suudavad sama üldise jõukuse taseme ning nominaalse ainelise puuduse ja elatustaseme juures tagada suurema sotsiaalse kaasatuse.

Täiendav teave

EQLSi aruanne „*Living conditions, social exclusion and mental well-being*” on avaldatud veebilehel: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0988.htm>.

EQLSi ülevaatlisk aruanne ja uuringuandmete täiendav järelanalüüs on avaldatud Eurofoundi veebilehel: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>.

Teresa Renehan, teabe kontaktametnik
ter@eurofound.europa.eu